

tury; autor podává přehled názorů na tento spleťtý problém, definitivní řešení však nenalézá (eventualita Sigynnů?). Ke konečné odpovědi na otázku etnicity zřejmě čas ještě nedozrál.

Chochorowského knížka je vítaným přínosem středoevropské skýtologii. Tím, že podává utříděný přehled památek jedné významné oblasti skýtoidních kultur střední Evropy a shrnuje dosažený stupeň poznání, vytváří zároveň odrazový můstek dalšího studia, které nepochybně směřuje k větší syntéze. Zpracováním pramenů, literatury, celkovou koncepcí i dokumentačně je práce na velmi dobré úrovni a stane se bezpochyby vítanou příručkou specialistům i příležitostným zájemcům.

Vladimír Podborský

R. B. Arazova: *Kamennyye orudija truda rannych zemledělčesko-skotovodčeskich plemen zapadnogo Azerbajdžana* (po daným eksperimentálno-trasologičeskich issledovanij). Baku 1986, 162 str., 20 kresebných tabulek.

Obsah monografie je rozdělen do pěti částí. V první kapitole je podán stručný přehled ázerbájdžánských eneolitických nalezišť datovaných do 6.—4. tisíciletí př. n. l. Ve druhé kapitole se autorka zabývá otázkou surovinových zdrojů, zejména proveniencí obsidiánů, jehož vzorky byly zkoumány optickým spektrogramem a neutronovou aktivací analýzou. Podle obsahu prvků Na, Mn, Zn, Sr, Fe a dalších byly určeny dva hlavní zdroje suroviny: jeden ve střední a druhý ve východní Anatólii. Podle zastoupení obsidiánových artefaktů v celkovém množství kamenných nástrojů rozlišila autorka 3 zóny: 1. do 250—350 km od naleziště (více než 80 % obsidiánových nástrojů); 2. do 600 km, označená jako kontaktní oblast (30—40 % obsidiánových nástrojů) a 3. nad 600 km (počet obsidiánových nástrojů pod 1 %). Zdroje obsidiánu pro oblast Ázerbájdžánu souvisejí s početnými vulkanickými centry Kavkazu. Proto je také obsah obsidiánových artefaktů na lokalitách vyšší než 80 % z celkového počtu kamenných nástrojů. Ostatní druhy kamenné industrie představují jen 17—18 %. Jde převážně o křemeny a jemnozrnné vulkanické suroviny ze severovýchodního předhůří Malého Kavkazu. Specialitou sledované oblasti je znalost a využití živice (bitumen) k upevňování čepelek do násad srpů a k reparačním účelům.

Ve třetí kapitole se autorka zabývá technikami štípaní kamene a jeho opracováním, různými tvary jader, morfologií čepelek a využitím retuší.

Čtvrtá kapitola členěná na 4 oddíly podle jednotlivých lokalit přináší výsledky trasologických studií pracovních nástrojů, které lze rozdělit do dvou základních skupin: a) nástroje určené pro zpracování potravinových produktů, b) nástroje pro domácí práce. Dále autorka rozlišuje nástroje na charakteristické (10—20 %), druhohradé (5—10 %), méně významné (1—5 %) a náhodné (pod 1 %). Vedle specializovaných nástrojů existují rovněž nástroje víceúčelové až univerzální. Jejich kvantitativní pokles lze vysvětlit v souvislosti s větším uplatněním kostěných nástrojů.

V páté kapitole studuje R. B. Arazova pravěkou výrobu na základě experimentů a trasologických rozborů. Za tímto účelem byly rekonstruovány 3 typy srpů a tzv. žací nůž, z nichž je jako vývojově nejstarší považován srp s prohnutou násadou se šikmo vloženými čepelkami. Dokonalejší typ srpu tvoří prohnutá násada s horizontálně vloženými čepelkami, které vytvářejí spojitě ostří. Třetí typ reprezentuje jediná velká čepelka vsazená do obloukovité násady. Žací nůž se vyznačuje rovnou základnou a přímým ostřím, složeným ze 2—3 větších čepelek zasazených těsně vedle sebe. Experimenty prokázaly, že neúčinnější je druhý typ srpu a nejméně účinný je žací nůž. Čepelky upevněné do srpů živici snesly bez poškození či vylomení zatěžovací síly až 1000 N.

Z dalších nástrojů pak byly předmětem studia kostěné a parohové motyky a inventář s předpokládanou funkcí při zpracování masa, kůže, kostí a paroží.

V příloze jsou uvedeny souhrnné tabulární přehledy kamenných nástrojů na jednotlivých lokalitách a jejich důležité znaky. Kresebné tabulky zachycují reprezentativní výběr štípané industrie z lokalit západního Ázerbájdžánu. Celkovou kvalitu práce snižuje špatná reprodukce vyobrazení, na nichž jsou měřítka téměř nečitelná.

Eliška Kazdová